

Обел

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ			
Примљено: 24 DEC 2010			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
06/612-3574/2-10			

ВЕЋЕ ЗА МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНЕ СТУДИЈЕ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Поштовани,

У складу са одлуком Већа за Мултидисциплинарне студије Универзитета у Београду, донетом на седници одржаној 14. октобра 2010. године достављам вам Извештај Комисије за преглед и оцену научне заснованости теме докторске дисертације „Адаптација на климатске промене и одрживи развој“, кандидата мр Ане Секе.

С поштовањем,

мр Ана Секе
II нова 8/в, Попова бара,
Борча, Београд
Тел: 064/253 76 84
Email: anaseke@hotmail.com

Odlukom Veća za Multidisciplinarne studije Univerziteta u Beogradu, na sednici održanoj 14. oktobra 2010. godine imenovani smo u Komisiju za pregled i ocenu naučne zanovanosti teme doktorske disertacije „*Adaptacija na klimatske promene i održivi razvoj*“, kandidata mr Ane Seke. Pošto smo pregledali prijavu kandidata i njenu naučnu i radnu biografiju Veću za multidisciplinarne studije podnosimo sledeći

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatu i disertaciji (uključujući i ocenu važnijih radova)

Kandidat mr Ana Seke je rođena 25. maja 1980. godine. Fakultet političkih nauka u Beogradu je upisala 1999. godine a 2005. godine je diplomirala veoma uspešnom odbranom diplomskog rada "*Obrazovanje za održivi razvoj*". Magistarske studije je upisala 2006. godine na Wageningen University and Research Centrum, Holandija, Smer: Ekološka politika, odbranivši 2008. godine magistarsku tezu pod naslovom "*Uticaj institucionalne međuzavisnosti na proces razvoja i implementacije politike prilagođavanja na klimatske promene: Studija slučaja - Energetski sektor u Republici Srbiji*". Time je Ana Seke je stekla zvanje Magistra ekoloških nauka a ista diploma je nostrifikovana na Univerzitetu u Beogradu, na Fakultetu političkih nauka. Učestvovala je na preko dvadeset međunarodnih skupova, konvencija i ekoloških radionica u zemlji i u inostranstvu i do sada je objavila (u koautorstvu) više radova od kojih ističemo sledeće: Seke, A., Milovanović, D. i Seke, L. (2007) *Obrazovanje za održivi razvoj u mineralno sirovinskom sektoru (Education proposals for sustainable development in mineral resources sector)*, Zbornik konferencijskih radova, Međunarodna naučna konferencija: *Životna sredina i održivi razvoj*, , 23-25 April, Beograd, Srbija; Seke, A., Milovanović, D. i Seke, L. (2007) *Obrazovanje za održivi razvoj u mineralno sirovinskom sektoru*, Poseban broj časopisa *Ecologica*, Srbija; Seke, A., Milovanović, D. i Seke, L. (2008)

Educational for sustainable development in mineral resources sector in the Republic of Serbia. Zbornik konferencijskih gradova, 33 međunarodni kongres geologa, Oslo, Norveška; Seke, L., Seke, A (2010) *Mineralno-sirovinski kompleks AP Vojvodine – potencijali i ograničenja.* Monografija “Mineralno – sirovinski kompleks Srbije danas: izazovi i raskršća“, Akademija inženjerskih nauka Srbije, Rudarsko ' geološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Privredna komora Srbije, Beograd, Srbija.

Mr Ana Seke je bila zaposlena u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije, Institutu za ekološke nauke, Amsterdam, a trenutno je zaposlena u SEE Kompaniji za istraživanje mineralnih sirovina, Beograd, na radnom mestu konsultanta za životnu sredinu i obnovljive izvore energije

2. Predmet i sadržaj disertacije

Problem klimatskih promena predstavlja aktuelan društveni problem u današnjoj civilizaciji. Istovremeno, on je i ekološki problem, ali i ekonomski, politički, socijalni, kulturološki, zdravstveni itd. Danas, u savremenoj naučnoj misli, kako u društvenim tako i u prirodnim naukama, ne postoji niti jedan ozbiljan naučni rad, članak ili knjiga, u kome se negira postojanje klimatskih promena. Čak šta više, ne postoji niti jedna nesaglasnost po pitanju da je tu pre svega reč o globalnom ekološkom problemu, te iz tog razloga se i govori o globanim klimatskim promenama, koje pogađaju države, nacije, kontinente, nezavisno od toga gde se nalaze i koji je njihov stepen krivice u stvaranju i održavanju ovih promena. Dakle, reč je o dramatičnim promenama klime gde izmenjena priroda ne bira žrtve. Međutim, postoji i određena nesaglasnost u naukama a ona se odnosi na problem o uticaju antropogenih faktora na stvaranje klimatskih promena. No, bez obzira na te nesaglasnosti, budućnost savremene civilizacije, ljudi, nacija, ali i biljnog i životnjskog sveta, je u mnogome određena time kako će se razvijati klimatske promene i pitanjem da li ljudska vrsta koja ih je direktno i indirektno stvarala, može da preokrene situaciju iz svoje neposredne koristi u korist za prirodu i prirodni svet. Naime, za problem klimatskih promena postoji jednostavno rešenje ali posledice tog rešenja u svom idealističkom smislu, zatvaranje industrija, nije rešenje koje može doneti blagostanje

civilizaciji već može da stvori ekonomsku i političku globalnu katastrofu. Sa druge strane, katastrofičan scenario, gde visoke atmosferske temperature uništavaju sve oko sebe, je poprilično blizak prethodnom idealističkom smislu. Uništena klima dovodi do uništavanja ekonomije, poljoprivrede, a samim tim stvara stanje političke nestabilnosti. U kom pravcu pogledamo, katastrofa je neminovna ukoliko problemu klimatskih promena pristupimo sa stanovišta isključivosti i tvrdoglavosti. Omekšavanje tradicionalnih shvatanja politike, pa i ekonomije, prema ekologiji i ekološkim problemima, odnosno iskakakanje iz tradicionalnog rigidnog i slepog poimanja problema klime i njenog uticanja na društveni i prirodni razvoj jeste rešenje koje može predstavljati dobitnu kombinaciju. Ta dobitna kombinacija jeste u stvari kreiranje dva puta, dve strategije, za rešavanje klimatskih promena, gde su oba puta jedan drugom alternativa ali i podrška. Reč je o mitigaciji (ublažavanje klimatskih promena) i adaptaciji (prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove). Mitigacija ima za cilj da ograniči klimatske promene tako što će se smanjiti emisije gasova sa efektom staklene bašte. S druge strane, adaptacija se odnosi na prilagođavanje ekoloških, socijalnih i ekonomskih sistema kao odgovor na stvarne ili očekivane klimatske promene i njihove efekte i procese. Ona se odnosi na promene u procesima, praksama i strukturama da se ublaže potencijalne štete ili koristi koje donose klimatske promene. Upravo je strategija adaptacije na klimatske promene shvaćena i kao nužan odgovor međunarodne zajednice na postojeće probleme koje klimatske promene izazivaju. Za države koje su posebno ranjive na posledice klimatskih promena, strategije adaptacije su od velikog značaja jer ukoliko ne uspeju da se adaptiraju to može dovesti do „značajnih gubitaka, socijalnih poremećaja i premeštanja stanovništva, i čak do bolesti i smrtnosti“. Kako, kandidat mr Ana Seke ističe u svojoj prijavi, pitanje adaptacije je uglavnom predmet naučnih istraživanja koja se oslanjaju samo na teorijski koncept bez provere tih teorija u praksi, ili se koncept adaptacije na klimatske promene posmatra potpuno odvojeno od adaptacije koja je predmet proučavanja u drugim disciplinama. U tom smislu se adaptacija sastoji iz tri celine: teorijski deo, kao odgovor na rizike i procenu ranjivosti (vulnerability); politički odgovor na problem adaptacije na klimatske promene (policy), i praksa, odnosno uključenost relevantnih aktera u proces adaptacije na klimatske promene. Kandidat smatra da ovo istraživanje problema adaptacije na klimatske promene pokreće pitanje da li je adaptacija

na klimatske promene koja je danas dominantno vođena kroz određene politike rešenje za uticaje koje klimatske promene imaju posebno na države u razvoju tako što analizira relevantne političke instrumente i pristupe u okviru Konvencije i teorijskih pristupa koji su u vezi sa adaptacijom na klimatske promene. Stoga, ovo razmatranje i promišljanje treba pre svega da posluži svima koji učestvuju u političkom pregovaračkom procesu na nivou Konvencije, donosiocima odluka na nacionalnom nivou o mogućim pristupima adaptaciji koji će omogućiti da relevantni učesnici najviše izloženi i ranjivi na promenu klime dobiju potrebnu podršku da se joj se prilagode. Ova teza je mogući kritički pristup adaptaciji koja postoji ili je verovatno da će postojati u okviru i na način predložen Konvencijom i periodu posle 2012. za koji novi dokument treba da bude donet, ali i teorijskih pristupa adaptaciji iz perspektive različitih disciplina.

Predlog sadržaja doktorska disertacije mr Ane Seke „*Adaptacija na klimatske promene i održivi razvoj*“, ukazuje da je disertacija tako usmerena i strukturirana da prati tri osnovna elementa ovog istraživanja: *teorijski, politički pristup, i studiju slučaja* kako bi se na sistematičan način dobili odgovori na postavljena istraživačka pitanja. Ova tri osnovna elementa rada su segmentirana u šest, delova, odnosno celina.

Prvi deo disertacije je zamišljen i određen kao *uvodni deo* koji sadrži formulaciju problema, hipotetički okvir i istraživačka pitanja, metodološki okvir, odnosno informacije o studiji slučaja i moguća ograničenja ove disertacije.

Drugi deo, naslovljen, *Adaptacija na klimatske promene na međunarodnom nivou* daje pregled o adaptacionoj politici u kontekstu Konvencije, odnosno multilateralnom nivou. Ovo poglavlje daje generalne informacije o klimatskim promenama i nauci, Konvenciji i Kjoto protokolu, ulozi zemalja u razvoju u pregovaračkom procesu, tumačenju adaptacije predviđene Konvencijom, i politikama koje prate ovu temu. Tema finansiranja adaptacije je i dalje jedna od ključnih tema u trenutnim pregovorima sa post-Kjoto režim, i obično se vezuje za mehanizme kako bi se nadoknadile štete izazvane ekstremnim vremenskim uslovima i osiguranje. Pregled ostalih instrumenata i mehanizama, kao i multilateralnih inicijativa, kao pokazatelj ograničenosti trenutnih politika u vezi sa adaptacijom na klimatske promene je takođe dat u ovom poglavlju.

Naredna dva poglavlja, treće (*Terijski okvir/Teorije u vezi sa adaptacijom na klimatske promene*) i četvrto (*Osnovni koncepti u terijskim pristupima adaptaciji*),

odnose se na teorijske pristupe problema i koncepta adaptacije. Upravo treće poglavlje sadrži pregled osnovnih teorija o adaptaciji, uključujući i definicije adaptacije, tipologiju adaptacija na klimatske promene, kao i osnovne koncepte adaptacije i adaptativni kapacitet. Posebni deo poglavlja posvećen je diskusiji o teorijskim pristupima koji su u vezi sa adaptacijom i odgovorom na klimatske promenljivosti. U četvrtom poglavlju objašnjeni su i analizirani osnovni koncepti u studijama o adaptaciji, odnosno adaptacija u kontekstu teorijskih okvira kao što su „ranjivost“, suočavanje sa klimatskim promenama, upravljanje rizikom.

U skladu sa teorijskim okvirom naredna dva poglavlja (*Studija slučaja*, i *Diskusija - (veza između teorije, politika i prakse)*) se bave studijom slučaja, odnosno načinom, strategijama i planovima na lokalnom i nacionalnom nivou država Zapadnog Balkana, imajući u vidu političke tendencije ovih zemalja za uključivanjem u Evropsku uniju i praćenje ekološke politike i politike održivog razvoja unije. U skladu sa analizama i diskusijama iznetim u prethodnim poglavljima o teorijskom okviru, politikama i praktičnoj primeni koncepta adaptacije na klimatske promene naredno poglavlje povezuje sve ove koncepte i veze. U ovom delu osim elaboracije koncepta, predložena je i paradigma o adaptaciji na klimatske promene u kontekstu održivog razvoja. Sadržajem, je naravno navedeno, kao obavezno, i zaključna razmatranja i spisak korišćene i ostale relevantne literature i dokumenata koje će kandidat koristiti u izradi ove disertacije.

3. Naučni cilj disertacije

U proteklih deset godina, i pored toga što je razvijen veliki broj teorijskih pristupa i politika u oblasti klimatskih promena, najveći deo njih se odnosio samo na jedan pristup definisan Konvencijom, odnosno mitigaciju. Adaptacija, odnosno prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove postaje predmet povećanog interesovanja tek od početka 21. veka. Čak i u većini tih radova pitanju adaptacije se pristupa iz perspektive prirodnih ili društvenih nauka dok multidisciplinarni i interdisciplinarni pristup uglavnom izostaju.

Iako su zemlje u razvoju najugroženije klimatskim promenama, pitanje adaptacije je uglavnom bilo predmet interesovanja razvijenih zemalja. Isto tako treba imati u vidu da

pitanje i pristup odnosu adaptacije i održivog razvoja nije isti za razvijene zemlje i zemlje u razvoju.

Na teritoriji Zapadnog Balkana pitanje klimatskih promena predmet je interesovanja donosilaca odluka i zainteresovanih strana poslednjih par godina, dok se u radovima ovaj problem uglavnom obrađuje iz perspektive prirodnih nauka. Sociolozi i politikolozi ukoliko i govore o pitanju klimatskih promena uglavnom to rade u kontekstu pregovaračkog procesa i novog globalnog režima o klimatskim promenama. Pitanje adaptacije generalno, je predmet istraživanja radova iz različitih disciplina, ali retko kada se to čini iz perspektive adaptacije na klimatske promene.

U skladu sa definisanim ciljevima ovaj rad treba da doprinese boljem razumevanju odnosa između adaptacije na globalne klimatske promene i održivog razvoja, ali i kritičkom odnosu prema konceptu adaptacije kakav postoji u okviru Konvencije. Isto tako, multidisciplinarni pristup ovom problemu treba da da dodatnu vrednost ovom radu. Ovo istraživanje i sama disertacija treba i da pomogne donosiocima političkih i ekonomskih odluka u zemljama u razvoju da uvide kompleksnost adaptacije na klimatske promene i bitnost multidisciplinarnog pristupa ovom problemu. Naravno, naučni doprinos jeste i u sagledavanju i istraživanju koncepta adaptacije koji kod nas u Srbiji nije uopšte istraživan, tako da je naučni cilj disertacije umnogome prilagođen objašnjenju pšre svega klimatskih promena, adaptacije na klimatske promene kao političke odluke i naravno, odnosu i mestu adaptacije na klimatske promene u konceptu i politici održivog razvoja. U tom smislu, naučni cilj ove disertacije je u potpunosti komplementaran društvenom cilju. Ukoliko je društveni cilj pozicioniran ka obrazovanju političkih i ekonomskih elita u tom smislu naučni cilj jeste da te političke elite svoje odluke donose na osnovu naučnih saznanja a ne na osnovu nekih drugih interesa.

4. Hipotetički okvir

Generalna hipoteza koju je kandidat mr Ana Seke postavila jeste da je adaptacija na klimatske promene kao koncept kakav postoji na međunarodnom nivou ujedno i sastavni deo koncepta održivog razvoja i u zemljama u razvoju. Međutim, kandidat, ovu generalnu hipotezu posmatra i u drugom kontekstu, postavljajući pitanje da li je

paradigma adaptacije kakva već postoji primenjiva i u zemljama u razvoju ili je potrebno taj koncept dopuniti ili potpuno izmeniti. U tom smislu, ovu generalnu hipotezu kandidat je nadogrudio pitanjima koja figuriraju kao posebne i pojedinačne hipoteze, a usmerene su na istraživanje koncepta adaptacije u međunarodnim okvirima, njenim političkim i teorijskim konceptima, isto kao i pitanje svih veza i odnosa između adaptacije na klimatske promene i veze između adaptacije i održivog razvoja kao opšteg razvojnog koncepta. I na kraju, postavlja se i pitanje, odnosno hipoteza o mogućnostima, ekonomskim, političkim i finansijskim o uključivanju projekta adaptacije na klimatske promene u razvojne politike zemanja u razvoju. Kandidat je ovim hipotetičkim okvirom ukazala na osnovne dimenzije pojma adaptacije ali i na moguće kontroverze u prihvatanju i inkorporiranju adaptacije na klimatske promene u tradicionalna razmišljanja o krajnjim dometima i efikasnosti koncepta održivog razvoja kao globalnog odgovora na ekološke, političke, socijalne i ekonomske izazove savremenog čovečanstva.

5. Metode koje će se u istraživanju primeniti i obrazloženje multidisciplinarnog karaktera disertacije

Problem klimatskih promena nije lako definisati u okvirima samo jedne nauke, bez obzira da li je reč o prirodnim ili društvenim naukama. Imajući u vidu uzroke i posledice ovog društvenog i prirodnog problema, kao i opstanak prirodnog sveta i civilizacije, normalno se nameće i pitanje konteksta i osnove u kojima se ovaj problem može naučno promišljati. Politički i ekonomski uzroci klimatskih promena iskazani u tradicionalnim materijalističkim i kvantitativnim pokazateljima svakako impliciraju da društvene nauke, poput sociologije, politikologije, ekonomije, socijalne i političke ekologije imaju svoje učešće u istraživanju fenomena klimatskih promena i njegovih budućih socijalnih posledica ali isto tako ne treba zanemarivati i mogući doprinos prirodnih nauka, koje za razliku od društvenih mogu egzaktno da utvrde i da čak tačno i predvide dinamiku razvoja klimatskih promena i i posledica po biljni i životinjski svet. Iz tih razloga je kandidat Ana Seke i pristupila proučavanju klimatskih promena, i pre svega adaptacije na klimatske promene, sa stanovišta multidisciplinarnosti a ne opšte kvazinaučne isključivosti i samodovoljnosti. Shodno toj pretpostavci o zamršenoj

isprepletanosti ovog globalnog socijalno-ekološkog problema je prilagođen i metodološki okvir njenog istraživanja.

Metode i tehnike koje će biti zastupljene u izradi ove disertacije imaju za cilj obezbeđenje idejno-saznajne koherentnosti samog rada, kao i pravilnog i sveobuhvatnog poimanja uzročno-posledičnih veza i odnosa složenih činilaca, prisutnih u problemima adaptacije na klimatske promene. To se može obezbediti jedino primenom konkretno dijalektičke metode. Uz nju, u cilju efektivne realizacije ovog istraživanja, kao opštenaučne metode, biće primenjena hipotetičko deduktivna metoda, metod modelovanja, statistička i komparativna metoda. Osnovna metoda koja će biti korišćena u formulaciji istraživačkih pitanja, kao i nalaženja i pružanja odgovora je analiza sadržaja, u svom kvalitativnom obliku, kako primarne (tekst Konvencije, Protokola, odluke, teorijske postavke) tako i sekundarne koja pruža komentare o pravilima, institucijama i procedurama režima o promeni klime, osnovnim konceptima itd. Imajući u vidu da analiza dokumenata pruža, donekle, nepotpun uvid u samo funkcionisanje režima kandidat će koristiti i intervju sa stranama koje su direktno uključene u ove procese, kao i konsultacije sa osobama koje lično učestvuju ili su učestvovala u pregovaračkim procesima, a do kojih je moguće doći imajući u vidu da su to osobe koje su politički angažovane. Za potrebe izrade studije slučaja kandidat će koristiti anketu i intervju (otvorenog tipa), i relevantna dokumenta (strategije, akcioni planovi, odluke itd.) u kojima se problem ove doktorske disertacije spominje ili su njemu u celosti posvećeni. Imajući u vidu da će kandidat u samom istraživanju koristiti i brojne statističke podatke, iskazane kroz tabele, grafikone, koristiće i statističku metodu, a shodno neminovnom poređenju različitih segmenata istraživanja, i komparativnu metodu

6. Zaključak

Na osnovu uvida u kandidatovu magistarsku tezu, kandidatova rethodna i postojeća interesovanja u ovoj oblasti i njegovu dalju profesionalnu in naučnu orijentaciju, kao i obrazloženi predlog doktorske disertacije, može se usvojiti zaključak da je kandidat mr Ana Seke u potpunosti sposobna da, u skladu sa svojim znanjima o ekološkim problemima, problemima održivog razvoja i klimatskih promena, kao i o

političkim, socijalnim, kulturološkim i ekonomskim faktorima koji ovu pojavu determinišu, uspešno napiše predloženu doktorsku disertaciju.

Kandidat se već duže vreme i intenzivno bavi proučavanjem ove problematike, počevši od svog diplomskog rada, preko magistarskog rada, pa do samostalnih naučnih radova. Tome ide u prilog i činjenica da će kandidat u izradi ove disertacije koristiti obimnu i relevantnu literaturu. Osim toga, predložena struktura disertacije, detaljno obrazloženi ciljevi i hipotetički okviri, naglašavanje multidisciplinarnog pristupa, u potpunosti zadovoljavaju propisane uslove za predlog kao i za odobrenje za izradu doktorske disertacije.

Komisija smatra da predložena doktorska disertacija pod nazivom „*Adaptacija na klimatske promene i održivi razvoj*“ predstavlja utemeljeni i dobro obrazloženi predlog. U tom smislu Komisija predlaže Veću za Multidisciplinarnu studije Univerziteta u Beogradu, da usvoji predlog doktorske disertacije kandidata mr Ane Seke.

Istovremeno, imajući u vidu multidisciplinarni pristup u istraživanju, i sa stanovišta društvenih i sa stanovišta prirodnih nauka, predlažemo da Veće sa mentore imenuje prof. dr Darka Nadića (vanrednog profesora na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu) a za drugog mentora prof. dr Borivoja Rajkovića (vanrednog profesora na Fizičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu).

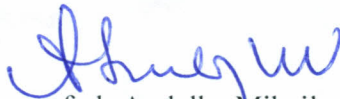
KOMISIJA

1. prof. dr Darko Nadić, vanredni profesor, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

2. prof. dr Borivoj Rajković, vanredni profesor, Fizički fakultet, Univerzitet u Beogradu

3. prof. dr Anđelka Mihajlov, redovni profesor, Fakultet zaštite životne sredine, EDUCONS univerzitet

4. prof. dr Vukašin Pavlović, redovni profesor, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

5. prof. dr Ivica Radović, redovni profesor, Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu